

RINGKÄIGUD KEILAS

7.

Punarevolutsionäär Alice Tisler, maailmasõjad ja küüditamised

KADRI ALLER
KODULOOHUVILINE KEILALANE

Keskealised ja teised pikemat aega Keilas elanud inimesed on kindlasti kursis, kes oli Alice Tisler. Nooremat põlvkonda võib aga Puna-Liisu nime mainimine kukalt kratsima panna. Niisiis teeme lähemat tutvust selle Nõukogude Liidu kommunistliku kangelasega. Alice Tisler oli eestlanna ja kommunist, kes langes 23. veebruaril 1918. aastal noore neiuna Keila mõisapõllul toimunud lahingus (tänapäeval elamupiirkond lõuna pool raudteed). Tislerit kirjeldasid kaasagused kui julget ja sõjakat naisterahvast, kes lahingupäeval kandis seljas sõdurisinelit ja püssi, jalas siniseid kalifeedega pükse ja säärsaapaid, võõl soome pussi ja peas suurt musta kasakapaapat. Punakaartlaste eesmärk oli tõkestada sakslaste edasitungi, kuid üle lageda põllu vastase poole tormanud punased jäid sakslaste püssi ja kuulipildujatule alla. Toimunud madinas langes ühtekokku 33 võitlejat ning haavata sai 16. Alice Tisler koos mõne kaaslasega jooksis Kingu küüni varju: see tänaseks lammutatud mõisaküün asus praegusel Toominga 5 krundil. Sakslaste küüni juurde jõudmisel kostus sealt naisterahva heledat kiljumist – sakslased pistisid küüni juures olivad püssitääkidega läbi. Lahingus langenute surnukehad koguti järgmisel päeval kokku ja viidi Keila kiriku kõrval olevasse kabelisse, kus laoti üksteise otsa hunnikusse. Alice Tisleri surnukeha pesemi-

sel ilmnedid järgmised vigastused: täägahaavad paremas õlas ja paremal pool kõhus, murtud kaelaluu ning püssipäraga segi klohmitud pea. Nägu oli valust viltu kistud ja käed üleval. Langenud sõdurite rahu käis keegi kabelis häirimas, sest kuu aega hiljem on Tallinna Teatajas ilmunud järgmine sõnum: „Palun seda isikut, kes neiu Tischleri surnukeha taskust Keila kabelis 100 rbl. raha, 2 sõrmust ja uuri ära võttis, need asjad ja raha ära tuua /jägneb aadress/.”

Paljude langenud punakaartlaste surnukehadele tulid omaksed järele. 13 sõdurit aga maeti Paldiski maantee äärde kalmistu (praegune Keskpark) müüri taha ühishauda. Sellele paigale asetati Nõukogude Liidu perioodil mälestuskivi viisnurgaga ning kirjaga „Langenud võitluses sotsialistliku kodumaa eest 1918”. Keila Lahingu 70. aastapäeval (23. veebruar 1988. a) asendati monument lõpuks mittekommunistliku mälestusmärgiga, millel on lihtne tekst „23. II 1918. a. Keila lahingus langenu-tele. Au kangelastele”. Lisaks ühishauale avati 1959. aastal praeguses Keila Keskpargis lahingu mälestuseks Saaremaa dolomiidist monument, millel oli kujutatud lahingusteeni. Autoriteks olid R. Rannast ja A. Alas; neist viimane kavandas samuti Tallinna Pronksõuduri arhitektuurse osa. Nii langenute ühishaua kui ka lahingu monumenti juurde kogunesid ettevõtete ja asutuste esindajad mittingutele, asetati pärj ja tehti ametlikke sõnavõtte.

Pärast Eesti taasiseseisvumist monteeriti Keila lahingu monument lahti ning tükid olid hoiul Harju KEK-i territooriumil. Sovjetiajastule omase kommunismi ülistamise ning maailmasõdades langenud kommunistide heroiseerimi-

se vaimus tähistati Alice Tisleri surmakoht – Kingu küün – mälestustahvliga “Siin hukkus Alice Tisler”. Vana paekivihoone oli hiljem kasutusel laona ning praegu asub selle vundamendil krundiomanike suveterrass. Neile, kes soovi-

1. 1918. aasta Keila lahingu monument endises A. Tisleri nimelises pargis (praegu Keskpark). Avatud 1959. a
2. 23.02.1918. a Keila lahingus hukkunute mälestuskivi
3. Alice Tisleri büst
4. II maailmasõjas langenu-tele mälestuskivi
5. Mälestustahvi avamine küüditatutele jaamahoone seinal

FOTOD: KADRI ALLER JA HARJUMAA MUUSEUMI KOGU

vad saada üldist ettekujutust, milline Kingu paekiviküün välja nägi, soovitame jalutada Ohtu tee ja Eha tänava ristmikule, kus asub veidi sarnane Orava küün. Kommunistlikust „punapesust” ei jäänud puutumata ka tänavanimed: 1920. aastatel „teisele poole raudteed” rajatud Sõja tänav (nimi antud 1918. a Keila lahingu järgi) nimetati nõukogude perioodil ümber Tisleri tänavaks ning alles pärast Eesti taasiseseisvumist sai tänav oma praeguse nime Tähe (Keila esimese linna napea järgi). 1966. aastal likvideeritud surnuaed tehti ümber Tisleri tänavaks ning alles pärast Eesti taasiseseisvumist sai tänav oma praeguse nime Tähe (Keila esimese linna napea järgi). 1966. aastal likvideeritud surnuaed tehti ümber Tisleri tänavaks ning alles pärast Eesti taasiseseisvumist sai tänav oma praeguse nime Tähe (Keila esimese linna napea järgi). 1966. aastal likvideeritud surnuaed tehti ümber Tisleri tänavaks ning alles pärast Eesti taasiseseisvumist sai tänav oma praeguse nime Tähe (Keila esimese linna napea järgi). 1966. aastal likvideeritud surnuaed tehti ümber Tisleri tänavaks ning alles pärast Eesti taasiseseisvumist sai tänav oma praeguse nime Tähe (Keila esimese linna napea järgi).

II maailmasõtta. Teises maailmasõjas langenute ühishaud asub Keskpargi Keskväljaku-poolses otsas, kus on tänapäeval väike väljak (endine Keila lahingu monumenti asukoht) ning kus varemalt on asunud kirikumehe maja, mis oli ühtlasi viimane Keila rehielamu. Vennashauas on väidetavalt 182 hukkunu surnukehad, kuid arhiivides leidub täpseid andmeid vaid 1/3 kohta. Nõukogude perioodil tähistasid ühishauda ridastikku asetsevad hallid hauaplaadid, millel olid 102 langenu nimed ning lisaks tekst „80 tundmatut”. 1. septembril 2000 avati siin uus mälestuskivi, millel on sõdurikiivri kujutis ning lihtne tekst „Nad langesid II Maailmasõjas”. Ühishaud asub kivi taha jäävas lohus. 23. septembril 1944 toimus Kumna teeristis ja Keila linnas heitlus Eesti Omakaitse üksuste ja Punaarmee vahel, mis päädis kesklinna majade mahapõlemise ning punaste võiduga. Lahingu mälestuseks püstitati 1994. aastal Kumna teeristi mälestuskivi, mille juures peetakse igal aastal mälestustseremoniat.

II maailmasõda tõi kaasa Eesti okupeerimise Nõukogude Liidu poolt ning tuhandete süütute inimeste küüditamise kaugesse ja külma Siberisse. 1941. aasta juuniküüditamise ja 1949. aasta märtsiküüditamise ohvriks langes üle Eesti umbes 30 000 inimest ning nende mälestuseks on Keila raudteejaama paigutatud mälestustahvel. 1991. aastal avatud tahvel asus algselt jaamahoone seinal. Hiljem kinnitati see kivi külge, mis pole alati asunud oma praegusel asukohal, vaid paiknes mingil perioodil ka teisel pool raudteed. II maailmasõja aegse Saksa okupatsiooni ajal selgitati välja ja karistati surmanuhtlusega juuniküüditamises pealekaebajatena getusened ja oma kaasmaalasi nõukogude võimudele välja andnud isikuid: mõisapargis lasti süüdlastena maha üks abielupaar Tallinna maanteelt ning ühe reservmajori abikaasa.

HUVITAV

Keila Kooli robotikaring Robotexil

Robotikafestival Robotex International tõi kokku tuhandeid robotikahuvilisi.

KADRI PIHELO
KEILA KOOL

Kolme päeva jooksul astusid Tallinnas Näituste messikeskuses erinevate robotitega võistlustulle igas vanuses osalejad, kes olid kokku tulnud 40 riigist.

Keila Kooli robotikaringi õpilased said enda tuleristsed reedel, 30. novembril, kui toimus võistlus MakeX Starter: Sinine Planeet. Ringi juhendaja Rene Pedai jäi oma õpilastega väga rahule. Enim üllatas õpetajat just noorte valmisolek meeskonnana toimida. „Nägin, kuidas meeskonnad tööle hak-

kasid. Ringitöö ajal nad vaidlevad, sehkendavad, tegelevad muude asjadega. Aga seal kõik muutus, tekkis ühtsustunne. Ja see oli väga meeldiv.” Keila Kooli esindas 8 meeskonda, kuhu kuulusid 17 õpilast 4.-9. klassideni. Karl-Mattias Allikmäe ja Kaarel Kadai 4. a klassist olid Robotexil juba vanad tegijad. Karl-Mattias osales võistlustel kolmandat aastat. Vaatamata sellele oli väike närv ikka sees. „Kartsin, et me Kaarliga ei saa kontrollringist läbi võistlustele.” Kõik siiski laabus ja meeskond Osavnäpp pääses edasi. Mõlemad poisid

peavad samuti meeskonnatööd väga oluliseks. Omavahel tuleb hästi läbi saada, sest üksinda võistluseks valmistuda on päris keeruline. „Üksi ehitades on ideid raske välja mõelda. Kui sõber aitab, siis on palju lihtsam. Tal on ühed ideed, mul teised ja nii saame neid koos teostada,” on Karl-Mattias veendunud. Õige pisut on poisid kurvad selle üle, et auhinnalist kohta ei õnnestunud saada. „Ettevalmistused olid rasked. Oleks tahtnud ikka võita,” mõnab Kaarel. Õpetaja Rene Pedai sõnul on säärases tihedas konkurentsis peamine saada uusi kogemusi, õppida, kogeda ja saadud

teadmised tallele panna. „Sõel oli väga tihe, paljud võistlejad olid lausa professionaalsed robotikud, meie oleme sellised käigu pealt õppijad.”

Keila Kooli esindasid Robotexil Karl-Mattias Allikmäe, Kaarel Kadai, Lisandra Parded, Mia Kertu Zujev (kõik 4. A klass), Hugo Johan Di Maria, Kevin Sims (mõlemad 5. A kl) Kristo Miikael Zujev (5. B), Erik Blumkvist (6. A), Artur Kangur (6. D), Rando Estron, Paul Henning Hanni, Kaur Kantsik (kõik kolm 7. A kl), Kregor Ööbik (9. B), Karl Marcus Kanger, Martin Lillemets ja Eke Tom Paat (kõik 5. G kl), Karl-Joonas Haarakalju (6. E).

Kasutatud kirjandus:

- „Harju rajooni ajaloo- ja kultuurimälestised”. Sari „Kaitstavad mälestised”. Koostaja Elga Vainu. Tallinn, kirjastus Eesti Raamat, 1988.
- Heino Gustavson „Keila”. Sari „Oma silmaga”. Tallinn, kirjastus Eesti Raamat, 1979.
- Eduard Lahesalu „Vene revolutsiooni- ja saksa okupatsioonipäeviit Keilas”. Autori kirjastus Keilas, 1936.
- Inge Angerjas, Eda Liiväär „Keila roheline pärand”.
- Mati Mandel „Traagiline suvi 1941 Keilas”. Harjumaa uurimusi 6. Harjumaa Muuseum, Keila, 2001.
- Tallinna Teataja, nr. 10, 22.03.1918.
- Nõukogude Õpetaja, nr. 9, 02.03.1957.
- Nõukogude Õpetaja, nr. 8, 19.02.1977.
- Nõukogude Õpetaja, nr. 45, 07.11.1986.